УДК 745/749
DOI 10.33514/1694-7851-2024-2/2-303-307

Амираева Л.А.
ага окутуучу
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Бишкек ш.
amiraevalaili@mail.ru

ОРТО МЕКТЕПТЕРДЕ КӨРКӨМ СҮРӨТ ИСКУССТВОСУН ОКУТУУДАГЫ КӨЙГӨЙЛҮҮ МАСЕЛЕЛЕР

Аннотация: Макала жалпы билим берүүчү орто мектептердеги көркөм сүрөт искусствосун заманбап окутуунун айрым көйгөйлүү маселелерине арналган. Көркөм сүрөт искусствосун окутуунун башкы милдеттеринин бири – мектеп окуучуларынын көркөм, чыгармачыл, элестүү ой жүгүртүүсүн пландуу, системалуу өнүктүрүү, көркөм сүрөт искусствосун мектеп предмети катары гана эмес, жалпы адамзаттын маданияттынын феномени катары кабыл алуу. Көркөм чыгармачылыкты аң-сезимдүү өздөштүрүү теориялык да, практикалык жактан да балдардын чыгармачылык жөндөмүн, дүйнө таанымын, тапкычтыгын, жана эч кимге окшобогон ой жүгүртүү логикасын өнүктүрөт. Мектептеги көркөм сүрөт искусствосу — бул максат эмес, чыгармачыл инсанды тарбиялоонун каражаты катары иштеши керек. Көркөм сүрөт искусствосу окуучуга бүгүнкү күндө аны кызыктырган суроосуна жооп табууга жардам берүүгө тийиш. Заманбап инсан кандай болушу керек? Азыркы коом кандай көркөм эстетикалык баалуулуктар менен жашайт? Көбүнчө искусство аркылуу эстетикалык тарбия берүүгө болгон мамиле активдүү мүнөзгө ээ эмес, ой жүгүртүүгө багытталган. Ошондуктан жогорку, орто окуу жайлардын жана жалпы билим берүүчү мектептерде болочок мугалим изилдеген көркөм сүрөт искусствосунун окуу планын, программаларын баскычтар менен олуттуу жаңылоо зарылчылыгы бар. Азыркы учурда мектепке мурда болуп көрбөгөндөй салмактуу, жакшы ойлонулган заманбап көркөм билим берүү системасы керек экени туралуу жазылды..

Негизги сөздөр: көркөм сүрөт искусствосу, көркөм ой жүгүртүү, эстетикалык тарбия, руханий маданият, көркөм чыгармачылык, жалпы билим берүүчү мектеп.

Амираева Л.А.
старший преподаватель
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек
amiraevalaili@mail.ru

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В СРЕДНИХ ШКОЛАХ

Аннотация: Статья посвящена некоторым проблемным вопросам современного преподавания изобразительного искусства в общеобразовательных школах. Одной из основных задач художественного образования является планомерное и систематическое развитие художественного, творческого и образного мышления школьников, принятие

искусства не только как школьного предмета, но как явления человеческой культуры в целом. Сознательное освоение художественного творчества как теоретически, так и практически развивает творческие способности детей, мировоззрение, изобретательность, логику мышления, как никто другой. Изобразительное искусство в школе должно работать как средство воспитания творческой личности, а не как цель. Изобразительное искусство должно помочь ученику найти ответ на вопрос, который его сегодня интересует. Каким должен быть современный человек? Какими художественно-эстетическими ценностями живет современное общество? Зачастую подход к эстетическому воспитанию через искусство носит не активный, а ориентированный на мышление характер. Поэтому существует необходимость серьезного обновления учебных программ и программ по изобразительному искусству, изучаемых будущими учителями в высших, средних и общеобразовательных школах. Написано, что в настоящее время школа как никогда нуждается в сбалансированной, продуманной современной системе художественного образования.

Ключевые слова: изобразительное искусство, образное мышление, эстетическое воспитание, духовная культура, художественное творчество, общеобразовательная школа.

Amiraeva L.A.
Senior Lecturer
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.
amiraevalaili@mail.ru

PROBLEMATIC ISSUES OF TEACHING FINE ARTS IN SECONDARY SCHOOLS

Annotation: The article is devoted to some problematic issues of modern teaching of fine arts in secondary schools. One of the main tasks of art education is the planned and systematic development of artistic, creative and imaginative thinking of schoolchildren, the acceptance of art not only as a school subject, but as a phenomenon of human culture as a whole. Conscious development of artistic creativity, both theoretically and practically, develops children's creative abilities, worldview, ingenuity, and logic of thinking like no other. Fine arts in school should work as a means of nurturing a creative personality, and not as a goal. Fine art should help the student find the answer to the question that interests him today. What should a modern person be like? What artistic and aesthetic values does modern society live by? Often the approach to aesthetic education through art is not active, but thinking-oriented. Therefore, there is a need for a serious update of the curricula and programs in the fine arts studied by future teachers in higher, secondary and secondary schools. It is written that now, more than ever, schools need a balanced, well-thought-out modern system of art education.

Keywords: fine arts, imaginative thinking, aesthetic education, spiritual culture, artistic creativity, secondary school.

Көркөм сүрөт искусствосу же болбосо, көркөм өнөр орто мектептердеги билим берүүдөгү негизги предметтердин бири десек да болот. Көркөм сүрөт искусствосу жана анын билим берүү тутумундагы ээлеген орду тууралуу ар кайсы мезгилде ар кандай сын-пикирлер айтылып келген. Ал кылымдар бою изилденип келет. Биздин оюбузча, орто мектептеги көркөм сүрөт искусствосу негизги көркөм дисциплина гана эмес, жалпы адамзаттын

маданияттынын маанилүү компонентеринин бири, аны өнүктүрүүдөгү айрым бир кемчилдиктер, материалдык жана руханий маданиятка олуттуу зыян алып келет. Демек, көркөм ой жүгүртүүнү тарбиялоо көркөм сүрөт курсунун чегинен чыгып, окуучунун мектепте болгон бардык мезгилдеринде улантылышы керек.

Чыгармачылык табиятынан эстетикалык мүнөзгө ээ, ал адамдын сезимдерин активдештирүүнү камтыйт, ансыз интеллекттин активдүү изденүү иштери жасалбайт. Эгерде сезимдер акырындык менен таанып-билүүгө катышпаса, анда окуучу алган маалыматтын өзүнө колдонбой, ага кайдыгер бойдон калат [2].

Ошол эле учурда билим берүү илими жана практикасы эстетиканы көнүмүш утилитардык түшүнүктөн өтө жай жана чечкиндүү түрдө алыстап, ага прикладдык ролду берет. «Көркөм билим берүү» блогу билим берүүдө алдыңкы болуп, мугалимдин иштөө усулуна жана ыкмаларына таасир этип, ар кандай окуу предметтеринин эстетикалык аспектилерин ачууга жардам бериши керек. Белгилүү окумуштуу Эйнштейн өзүнүн илимий ишинде эстетикалык башталыш логикалык ой жүгүртүүдөн кем эмес мааниге ээ экенин моюнга алган. Бул жагынан алганда, салыштырмалуулуктун ачылышы окумуштуунун акылынан гана эмес, анын эстетикалык сезиминин да натыйжасы болгон деген ой толугу менен негиздүү көрүнөт [1, с. 186]. Көркөм билим адамдарга байыркы доорлордон бери көптөгөн практикалык маселелерди чечүүгө жардам берип келген.

Көркөм чыгармачылыкты аң-сезимдүү өздөштүрүү теориялык да, практикалык жактан да балдардын чыгармачылык жөндөмүн, дүйнө таанымын, тапкычтыгын, жана эч кимге окшобогон ой жүгүртүү логикасын өнүктүрөт. Мектептердеги көркөм сүрөт искусствосун окутуунун методикасы ар дайым бардык өлкөлөрдүн жана элдердин мугалимдеринин, окмуштуу методисттеринин көңүлүн буруп келген. Бул көптөгөн себептерге байланыштуу. «Мектептеги көркөм сүрөт искусствосу — бул максат эмес, чыгармачыл инсанды тарбиялоонун каражаты катары иштейт [5, с. 98]. Көркөм сүрөт искусствосу окуучуга бүгүнкү күндө аны кызыктырган суроосуна жооп табууга жардам бериши керек.

Заманбап адам кандай болушу керек? Азыркы коом кандай көркөм эстетикалык баалуулуктар менен жашайт? Көбүнчө искусство аркылуу эстетикалык тарбия берүүгө болгон мамиле активдүү мүнөзгө ээ эмес, ой жүгүртүүгө багытталган. Заманбап мектеп программалары Кыргыз Республикасынын элдеринин салттуу маданиятынын тарбиялык мүмкүнчүлүктөрүн жана көркөм чыгармачылыгын эске албастан, эстетикалык тарбия берүүнүн негизги каражаты катары искусствого көбүрөөк багытталган

Бүгүнкү күндө мектептерде көркөм сүрөт искусствосу предметинин сааттарын көбөйтүү абдан маанилүү. Жалпы билим берүүчү орто мектептердин, лицейлердин, гимназиялардын программасында каралган көркөм билим берүүнү жана эстетикалык тарбия берүүнү аң-сезимдүү жана терең өздөштүрүүгө жетишүү үчүн окуучуларды кантип окутуу керек? Бул маселе боюнча илим изилдөөчүлөр, окмуштуулар тарабынан көптөгөн олуттуу изилдөөлөр – кандидаттык жана докторлук диссертациялар, китептердин монографиялары арналган. Демек, бул тема көп кырдуу жана түгөнгүс [3].

Бир макаланын ичинде, жада калса жетиштүү көлөмдө, маселени ар тараптуу чагылдыруу мүмкүн эмес. Окутуунун кийинки аспектиси – Көркөм өнөр (көркөм сүрөт искусствосу) окуу китеби туралуу көйгөйлөр. Эң биринчи көйгөй бардык класстар үчүн окуу китебинин авторлор тарабынан жазылбагандыгы. Эгер жазылса да айрым класстар үчүн жазылган окуу китебинин басмакана тарабынан көп тиражда басылып чыкпагандыгы, мектептердеги жетишсиздиги же болбосо аз санда болушу, окуу китебинин мыйзамсыз

жолдор менен басылып чыгарылып, комерциялык жолдор менен базарларда, китеп дүкөндөрдө сатылып жатышы, авторлордун укуктарынын корголбошу ж.б.у.с. Өлкөбүз эгемендик алгандан баштап окуу китептерине болгон таңкыстык. Көркөм сүрөт искусствосуна болгон сын-пикирлер, окуучулардын билиминин негизги булагы болгон мектеп, окуу китебинин беделинин төмөндөшүнө алып келди. Албетте, көп баскычтуу программалар, көркөм сүрөт өнөрү боюнча окуу китептери менен бекемделип колдоого алынышы керек.

Ар кандай окуу китептеринин өзүнүн педагогикалык артыкчылыктары, өз милдеттеринин системалары, далилдөөнүн конкреттүү ыкмалары, методикалык табылгалары бар. Азыркы учурда мугалим өзүнө ылайыктуу көрүнгөн окуу китебин эркин тандап алат. Учурда башка мамлекеттерде орто мектептер үчүн көркөм сүрөт искусствосу боюнча көптөгөн окуу китептери бар. Орто мектептер үчүн көркөм сүрөт искусствосу окуу китебин методикалык жактан түзүлүшү боюнча бир нече сунуштарды айта кетели. Мектептеги билим берүүнүн негизги фигураларынын бири бул – мугалим. Мугалим эң биринчи чыгармачыл инсан болушу керек, балдарга көркөм сүрөт искусствосун окутуунун максаттарын так түшүнүп, ошол максаттарга ылайыктуу билимге ээ болушу зарыл. Ушуга байланыштуу жогорку жана орто окуу жайларында, жалпы билим берүүчү мектептерде болочок мугалим изилдеген көркөм сүрөт искусствосунун окуу планын, программаларын баскычтар менен олуттуу жаңылоо зарыл. Окутуунун төрт түрү (өзүнөн карап *(натурадан)* сүрөт тартуу, тематикалык сүрөт тартуу, декоративдик сүрөт тартуу жана искусство жөнүндө баарлашуу) камтылган көркөм сүрөт искусствосунун мазмуну сыяктуу анын бөлүмдөрүн терең изилдөөнү камтыган заманбап педагогикалык жогорку билим жана мектеп программалары келечектеги мугалимдин практикалык ишмердүүлүгүндө зарыл болгон билимдердин жүгү, конкреттүү усулдарды жана ыкмаларды толук түрдө калыптандырууга мүмкүндүк берет [6, 126 б.]. Демек, көркөм сүрөт искусствосун окутуу көйгөйү боюнча биздин талаптар эмнеге алып келет? Азыркы учурда мектепке мурда болуп көрбөгөндөй салмактуу, жакшы ойлонулган заманбап көркөм билим берүү системасы керек.

Биз мындай ар түрдүү эксперименталдык жана типтүү программалар буга чейин кошуна өлкөлөрдүн масштабында түзүлгөндүгүнө шек санабайбыз. Көптөгөн мугалимдердин – практиктердин жана методисттердин тажрыйбасына таянып, бул системаны түзүүдө дагы бир аспектти эске алуу максатка ылайыктуу деп эсептейбиз. Көркөм сүрөт искусствосун үйрөнүүдө маалыматтык технологияларды колдонуунун натыйжаларын талдоо окуучулардын окуу процессине көбүрөөк аң-сезимдүү мамиле жасаарын, алардын интеллектуалдык жана чыгармачыл логикалык деңгээлин жогорулатарын айтууга мүмкүндүк берет; окуучулардын окуу процессине болгон мамилеси кыйла активдешет; окуучулардын активдүүлүгү стимулдашат; Окуу-тарбия процессинин индивидуалдаштыруу ачык-айкын көрүнүп турат; сабактын бардык этаптарында окуу процессин көзөмөлдөөнү системалаштыруу мүмкүнчүлүгү пайда болот; окуу убактысын үнөмдөө аркылуу окуу маалыматын көбөйтүү мүмкүнчүлүгү пайда болот. Ошол эле учурда алынган билимди кабыл алуу жана кайра чыгаруу жөндөмдүүлүгү; максаттарды пландаштыруу жана коюу; кайталоо жана текшерүү жана текшерүү иштерине даярдоо; жазууларды жүргүзүү; өзүн-өзү билүү жана максатка жетүү мотивин калыптандыруу; өз ишин баалоо сыяктуу негизги жалпы окуу көндүмдөрү иштелип чыгат [4, с. 192]. Негизги терминдер (автоматтык түрдө түзүлөт): көркөм сүрөт искусствосу, окуу процесси, мектеп, эстетикалык тарбия, чыгармачыл инсан,

жалпы адамзаттык маданият, көркөм билим берүү, көркөм чыгармачылык, жалпы билим берүү орто мектеби, болочок мугалим.

Колдонулган адабияттар

1. Андреюшин А.Н. Основы эстетического воспитания учащихся. – М., 1997. – С.186.
2. Бабич Л.В. Формирование эстетической культуры будущего учителя как средство гуманитаризации его профессиональной подготовки: Автореф. Дисс. … канд. Пед. Наук. – М., 1990.
3. Байжигитов Б. Казак өнөрүнүн эстетикалык табияты. – Алматы, 1994.
4. Васильев И.А., Поплужный В.Л, Тихомиров О.К. Эмоции и мышление. –М.: МГУ, 1980. – С.192.
5. Жуленков М.Т. Изобразительное искусство в системе подготовки студентов к художественному воспитанию школьников: Сб. научных статей. – Ф., 1987. – С. 98.
6. Сыдыгалиев Ж. Мектепте сүрөт искусствосун окутуунун методикалык
7. негиздери. – Бишкек, 2010. – 126 б.

Рецензент: педагогика илимдеринин кандидаты, доценттин м.а. Муратова А.М.